

kratko izraze svoje želje, jednom riečju nitko odazvao nije. Žalostno, al istinito. Nepresahlog, zanimivog vrieda mogao bi bio posakupiti, nu reč bi, bez zamjere budi rečeno, da je učiteljstvo možda preobterečeno poslom ili „prekomodno“. Sad me opet pri stvari.

Sviet je zloban i nenačidan i bojim se, da će sa budi koje strane tkogod na mene graknuti i doviknuti: „Ti učitelji samo se tuže i traže“. Jest, tužimo se, jer nam nijedobro, a to sam mislim već dovoljno dokazao; a sada ćemo tražiti, jer nemamo što bi nam išlo.

Tražimo, pače zahtjevamo u prvom redu dvomjesečne školske praznike-počitnice. Al čovječe božji § 8. ministerialne naredbe od 20. kolovoza 1878. odlučuje, da školska godina na pučkoj školi traje 46 tjedana, 2 tjedna više, nego li na srednjim i gradjanskim školama.

Držim, da će svaki pripoznati, a kako i nebi, kad je izkustvom stoleća potvrđeno, da u zdravu tielu, zdrava je duša, i da prvi uvjet zdravlju tjelesnomu i duševnomu je iza teška rada mir, počitak.

Spomenuti zemaljski odbornik, u vrlo je ruzičastim bojama opisao naš položaj, no mi ponajbolje znamo, kojim nam se je mučiti i truditi u prenatrpanih, malenih, zagušljivih, s higijeničkog najprimitivnijeg gledišta neshodnih školskih zgrada, kako se nam i djeci duh i tielo ubija; kako gubimo svoje zdravlje i prikraćujemo svoj dragocjeni život.

„Bez zdravlja nema bogatstva“, naročna je rieč, dakle uz poboljšanje plaće, nužno je, da se odlučujući faktori zauzmu, da nam se počitnice produlje, kad već to imaju srednje i gradjanske škole — kad imaju na Rieci u Hrvatskoj i u ujekojim drugim državama. Neznosna godišnja vrućina, a i godišnja poljska zadnja, koja se u stanovitim mjesecima obavlja, te roditelji djem silno kod kuće trebaju, bi zahtjevala, da ona dva tjedna ne bude škole.

Zavirimo malko u školske zakone, odmah će nam u oči pasti, da pučko učiteljstvo imade mnogo, dapače previše predpostavljenih oblasti. U prvom redu tri vieća, poimene: c. kr. zemaljsko školsko vieće c. kr. kotarsko školsko vieće i mjestno školsko vieće. Članovi svih tih vieća, među koje brojim c. kr. zemaljskog i c. kr. kotarskog školskog nadzornika, imaju pravo nadzirati i kritizirati učitelja, na više razrednim školama i ravnaajući učitelj. K' tomu dolaze kod imenovanja jednog učitelja na red občinsko zastupstvo i pokrajinski odbor. Ne pripada li učitelj vladajućoj stranci občinskog zastupstva, eno ga prvoga, gdje ustaje proti njemu. A što da rečem o postupku zemaljskog odbora? O tomu reći ću svoju nješto kasnije.

Pomislite sada, koliko imade tu osoba, koje imaju ne samo paziti na glegovu djelatnost, nego proti kolikim mora da ima obzira. Željati bi bilo, da se ponajprije učiteljstvo po mogućnosti čim prije i čim više oslobodi od toli raznovrstnih upliva, to će se pako dogoditi, ako se pučka škola podržavi; sržim da to svi tu odobravate i priznavate. Jedva tad će moći učiteljstvo uspješnije djelovati i bolje se svojoj uzvišenoj zadaći posvetiti, jer će biti neodvisnije slobodnije. Tada lje nećemo doživiti, što danas doživismo, naime, da se dopusti, da se nalaže, da se učiteljstvo izaživlje, da se vriedja na najbezobrazniji način.

Dosudi li sudba mladiću, kad svrši učiteljske nauke, da dodje na bolje, na pogodnije mjesto, nego li je meni bila dosudila, druge mu ozbiljne misli stanu pomučivati

vedrinu njegova lića. Pro primo: prodje jedan, dva, tri mjeseca, da ne dobije plaće; trči okolo, obijaj pragove, moli, preporučuj se, pa kad napokon i dodje za prvi mjesec odbija mu se, ako nije slučajno prvog mjeseca počeo podučavati. Znan mi je slučaj, jer se na mojoj školi dogodio gdje sad službujem, da brat i sestra za cio mjesec nisu dobili novčica plaće ni nagrade ikakve, akoprem su molili, jer mjesto na prvog počeli poučavati na drugog; na prvi nisu ni mogli jer je slučajno bila nedelja. Stanoviti krugove misle, da učiteljstvo lahko o milosti božjoj i o čistom, frižkom zraku i cio jedan mjesec živjeti može.

(Dalje prih.)

Zaveza slovenskih učiteljskih društva.

I.

Slavnostni dnevi so minili, in z veselo dušo se jih spominjamo. Dosegli smo lepe, častne, velikanske uspehe. Slovensko učiteljstvo sme biti ponosno na svoje delo, na svojo stanovsko zavednost. Nikdar še ni nastopilo v tako impozantnem številu, nikdar še ni tako imponovalo slovenskemu svetu kakor baš v teh prekrasnih dneh. Morališki uspeh je tolik, da je obudil v najzaspnejšem, najnebržnejšem srcu simpatije in spoštovanje do slovenskega učiteljstva, do njegovega delovanja in stremljenja.

Polagoma, ko se nam nekoliko pomiri kri in urede živci, bomo podali cenjenim čitateljem natančno poročilo o vsem in vsakem. Z radostjo moremo precej tu konstatovati, da se nas je ves čas domače časopisje prav simpatično spominjalo in vso hvalo moramo izreči vestnim gosp. poročevalcem, poimence g. M. Malovrhu in g. prof. A. Funtku.

Še celo pred početkom slavnosti so pisali naši časopisi o nje pomenu. „Slovenski Narod“ je priobčil pod črto pozdravno pesem, ki jo je zapel naš T. Doksov, nad črto pa članek. Ne bi radi, da bi to oboje zapalo pozabljivosti, zato rečemo, te dve stvari tu ponatisniti.

Pozdrav

učiteljem, slavečim na X. skupščini „Zaveze“ petdesetletnico vladanja Nj. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I.

Sloga pravo moč rodi;
Vse nam bo lahko storiti,
Ako združimo moči.
Cesarska pesem.

Razvnetja glas v Ljubljani pólje beli ...
Očij uprtih v njo je željnih sto ...
Od vseh strani so sini prihiteli,
Da slavlje v nji obhajajo krasno,
Da praznik proslavé častit, slovesen,
Ki ta ga povelíčaj skromna pesen.

Razplamenjen v Slovenije središče
Čil národa slovenskega spe cvet,
V Slovenije središče — ob ognjišče
Se rodoljubja — vnet prihaja gret.
Najboljši doma sini, smelo rečem,
Ki z uma se borijo svetlim mečem.

Pred sabo zrem jih, in v radósti plava
Kipeče in navdušeno srcé,

Saj njim kot nam je skrbna mati Slava,
Vsem zanjo naša srca plamené,
Glej, môž je vrlih raznobojen venec:
S Hrvatom, Čehom druží se Slovenec.

Prišli so vneti god obhajati dvojen:
Cesarja, delo svojih rok slavit,
Svobodna duša klic je njihov bojén,
Omika jim neprodrljiv je ščit,
Prosvete luč po širni domovini
Prižgali so nam v dúševni temini.

Ta luč po domu vsem je zagorela,
Vzdramila nas iz smrtnega je snu,
Zató kipé Vam, bodejo kipela
Nam srca, Vi, dobrotniki rodú,
Saj dni ste lepše spet nam priborili,
Očini ohranili ste nas mili.

V korist domovju in v ponos mu Vi ste,
Saj vodite ga na dúševni boj,
Propovedniki Vi prosvete čiste
Še kot doslej vodite narod svoj!
Buditelj rodu svojemu – voditelj
Zavedni bodi vsekdar mu učitelj!

Duh v davno že odbegle čase plove:
Slovenski rod je živel brez pravíc,
A iz dúševne smrti v lepše dno ve
Pozivljaj ga mogočni Vaš je klic.
Čast Vam, da živimo še med narodi,
Ki klicali ste k dúšni nas svobodi!

Poslopje velikansko ste prosvete
Zgradili na domačih naših tleh.
Omike in svobode vrle čete,
Naj spremlja Višnji Vas na vseh potéh!
Borivci ste za doma čast in slavo
Boreči pod napredka se zastavo.

Zato Ljubljana vsa se že pripravlja,
Da prihod Vaš dostojno proslavi,
Iz duše dna presrečno Vas pozdravlja
Vse, kar v okrilje nje Vas prihiti.
Polèg zastave plapolá zastava
V znak bratskega, iskrenega pozdrava.

Kdo ne bi se veselil tega dneva,
Ko praznik dvojen pridete slavit!
Občutek sreče srca nam preveva,
Radosti žar je črez obraz razlit.
O, kar Vas je slovanske mile zemlje,
Ljubljana vse v ljubezni Vas objemlje.

V ljubezni Vas objemlje čisti, sveti,
Kot mati more ljubljénca samó.
Srcé drhti v nemirnem ji trepeti,
Da sprejme že v naročje Vas mehko.
Iz duše globočin pa vzklik ji plava:
Pozdravljeni v Ljubljani! Slava! Slava!

Članek pa slove:

Stan, ki hoče v sedanjih časih kaj
veljati in doseči, mora biti organizovan
in imeti politično moč.

„Učit. Tov.“ I. 1897, str. 172.

Jutri se bo začelo shajati učiteljstvo slovensko s
Kranjskega, Štajerskega, Koroškega in Primorskega v belo
Ljubljano k X. skupščini „Zaveze slovenskih učiteljskih
društev“, s katero bo slavilo 50 letnico vladanja presvet-
lega cesarja Franca Jožefa I. in s katero bo ob enem
praznovalo desetletnico svojega obstanka. Slovenskemu
učiteljstvu se bodo pridružili odposlanci češkega in hrva-
škega učiteljstva, ki z velikim zanimanjem, s pravo kole-
gijalno pažnjo gleda in motri razvitek in napredek slo-
venskega učiteljstva.

In bela Ljubljana bo pozdravila v svoji sredi zastop-
nike in zastopnice 30 učiteljskih društev, ki štejejo skupaj
1979 členov, pozdravila bo mile češke in hrvaške goste.

Tudi mi, ki dobro poznamo pomen in važnost na-
rodnega ljudskega šolstva, ki cenimo vztrajno delovanje,
moč in vpliv slovenskega našega učiteljstva, mu kličemo
ob prihodu v našo Ljubljano prav srčne pozdrave. Češkemu
in hrvaškemu učiteljstvu pa, ki zavzema med svojim na-
rodom velevažno in odlično mesto, kličemo sedaj, ko jih
sprejemamo v svojo sredo: Dobro došli, bratje med brati!

Nobenega stanu začetek nima tako žalostne zgodo-
vine, kakor jo ima začetek učiteljskega stanu. Povsem
nezmožnim ljudem se je izročala v vzgojo naša mladina,
ki je čutila bolj kruto silo šibe in pesti, nego blagodejno.
poživljajočo moč knjige in peresa. Ne samo, da ni bilo
učiteljstvo najstarejše šole sámo vzgojeno, čutilo je tudi
samo pezo težkega jarma sužnosti in hlapčevanja. In
morebiti je v mnogih slučajih iztresel uborni šolski učenik
jezo, ki ga je grizla in pekla v duši, na tilnik in hrbet
nedolžnega vaškega paglavca.

Novi šolski zakon je dahnil ohlapnim žilam zane-
marjenega ljudskega šolstva zdravo in svežo kri, in kar
črez noč je zavela druga, poživljajoča sapa po naših
učilnicah.

Šibo je zapredla pajčevina, stroga kazen je stopila
v kot, a v ospredje se je popel versko-nravni moment,
ki je danes vladar našim ljudskim šolam. Naše učiteljstvo
je zadihalo prosteje, in v tem živem, prostem zraku ni
delo križem rok, temveč se je poprijelo resno in uspešno
dela v šoli in izven šole, se je začelo zavedati svojega
zvanja, je začelo uporabljati svojo moč med slovenskim
narodom in začelo je vplivati na njega dúševno vzgojo.
Budilo je med njim veselje do knjige, ljubezen do pesmi,
spoštovanje do nramnega življenja, navdušenje do domače
besede — dvignilo je tako naš slovenski narod na visoko
stopinjo izomike in inteligence, kar nam pričajo nebrojna
narodna društva po vseh slovenskih kronovinah, kar nam
najlepše izpričuje družba sv. Mohorja!

Vse pa, kar je doseglo do danes slovensko učitelj-
stvo zase in za naše šolstvo – to moramo priznati – je
doseglo samo ob sebi. In prav pravi „Učit. Tovariš“, ko
piše: „In za vse, kar imamo danes in s čimer se moramo
ponašati danes, za vse to moramo zahvaliti sami sebe.
Ves ugled, ki ga imamo med slovenskim svetom, ves
vpliv, ki ga imamo med svojim narodom, je delo naše,
je sad več kot polstoletnega boja, ne boja, ki bi ga smeli
primerjati z otroško igro, temveč resnega, težkega boja
za pravice, ki so umevne same ob sebi, a so nam jih
kratili samo zaradi temnih predsodkov in vzpričo one ža-

T. Doksov.

lostne naše preteklosti, ob kateri bi mislil enostranski opazovavec, da takisto lahko trpimo v bodočih dneh, kakor smo v preteklih časih! Vse upoštevanje in spoštovanje smo si priborili slovenski učitelji sami . . ."

In zato stoji danes slovensko učiteljstvo tako organizovano, kakor ni noben drugi stan, na polju narodne prosvete in deluje s čilimi, svežimi močmi k blaginji slovenskega ljudstva. To njegovo plemenito, plodonosno delovanje mu je dalo mnogo, mnogo pravih in odkritosrčnih prijateljev, ki mu od leta do leta izboljšujejo tudi njegovo materialno stanje, ki se pa vendar še ne more staviti v soglasje z vrednostjo in važnostjo delovanja našega učiteljstva!

Prepričani pa smo, da bo dobilo to delovanje s časoma popolnoma pravično plačilo, da se bo zlasti primorskemu učiteljstvu žalostno materialno stanje kaj kmalu izboljšalo.

Slovenski rodoljubi, ki imajo odločilno besedo v deželah, katerih učiteljstvo je združeno v „Zavezi slovenskih učiteljskih društev“, bodo tako v bodoče kot so doslej kazali dejanski ljubezen do vrlega našega učiteljstva — saj si ne moremo misliti pravega rodoljuba, ki bi ne bil prijatelj slovenskega učiteljstva, ki bi ne bil zavzet za napredek in procvit slovenskega ljudskega šolstva!

In ko bo v teh dneh slovensko učiteljstvo, osrečeno in vzradoščeno ob prihodu čeških in hrvaških gostov, počesčeno s presrčnimi pozdravi bele slovenske Ljubljane, zbrano v resnem zboru in v veseli družbi, naj prostore Bog vsemogočno roko svojo in naj bogato usiplje svoj blagotvorni blagoslov nad njih sklepe in ukrepe, da bode imel dobiček od njih naš slovenski narod!

K sklepu pa kličemo vrlim borivcem narodne prosvete ter severnim in južnim bratom: Boga vas sprimi v lepi stolici slovenske zemlje!

* * *

Ljubljana je nadela ob tej priliki slavnostno krilo: z mnogih zasebnih hiš in z vseh mestnih poslopij so vihrale narodne, cesarske in mestne zastave, kar je imponovalo zlasti tujcem, bratom Čehom in Hrvatom.

Slavnost se je začela dne 31. pr. m. s slavnostnim sprejemom gostov, ki so se pripeljali ob 1/2 6. uri z brzovlakom. Kolodvor je bil natlačen poln učiteljstva in drugega odličnega občinstva. Ko so iztopili došli gosti, Čehi in Hrvati ter slovenske učiteljice in učitelji, jih je nagovoril predsednik ljubljanskega krajevnega odbora, g. Juraj Režek, nekako tako-le:

Slavna gospoda! Velecenjene gospice tovarišice in dragi gospodje tovariši! Mili nam gostje!

Iz raznih krajev lepe in mile nam slovenske domovine ste prihiteli danes v središče slovensko, v belo našo Ljubljano. Prišli ste v posvete, kako bi nam bilo mogoče še bolj povzdigniti narodno naše šolstvo, v posvete, kako braniti šoli in učiteljstvu v zakonu zajamčene pravice in kako izboljšati svoje gmotno stanje. Prišli pa ste tudi, da proslavimo oni veliki in redki dogodek v življenju premodrega vladarja, da proslavimo petdesetletnico vladanja Njegovega Veličanstva, presvetlega cesarja našega ter da pokažemo ob tej priliki, koliko je napredovalo slovensko učiteljstvo za vladanja tega predobrega in prekrbnega vladarja našega, da pokažemo, kaj premore dan-

danis slovensko učiteljstvo samo iz sebe, iz lastnih svojih moči.

Toda prišli niste sami. Ob vaših vrstah stojte dragi in mili nam gostje tovariši iz daljnje kraljevine češke in sosednje nam kraljevine hrvatske. Pozdravljeni, prav srčno pozdravljeni na slovenskih tleh, dragi bratje tovariši, vi, ki ste kot zastopniki žilavega, za pravice svoje neustraseno se borečega naroda češkega, in vi, mili bratje, iz bližnje nam kraljevine hrvaške, ki ste kot zastopniki južnega svojega naroda prihiteli danes v našo sredo! Prišli ste, da s svojo prisotnostjo povzdignete naše slavlje ter se z nami veselite tudi Vi tega veselega dogodka; prišli ste, da v medsebojnem in prijateljskem občevanju spozna brat brata, pa da se skupno navdušujemo v ljubezni do narodnega šolstva svojega.

Bela naša Ljubljana, to duševno središče vseh Slovencev, pa se veseli vašega prihoda, mile sestre in dragi bratje, ter je razradoščena ob vašem prihodu okitila svoje lice. A posebno iskreno pa se veselimo vašega prihoda mi, ki smo se združili v posebni krajevni odbor, da bi vam pripravili vse, s čimer bi vam osladili in omilili bivanje vaše v svojem središču. S srčno željo, da bi užili te slavnostne dneve pri nas obilo najlepše zabave in veselja, da bi vaša posvetovanja in vaše delo imelo kolikor mogoče najboljši uspeh, s to iskreno željo v imenu krajevnega odbora ljubljanskega prav srčno pozdravljam premile nam goste s severa in z juga in vse vas, drage sestre in bratje, ki ste združeni v dični naši „Zavezi slovenskih in istrsko-hrvaških učiteljskih društev“. Vam vsem kličem iz dna svoje duše: Dobro došli v naši sredi! Na zdar!

Glasni Živio-klici so zaorili med navzočim občinstvom. Potem je izrekel zahvalo za slovesni sprejem predsednik „Zaveze“, g. nadučitelj L. Jelenc. V imenu Čehov se je zahvalil gospod Adolf Schustr, v imenu Hrvatov g. prof. Ivkanec. V elegantnih kočijah, ki jih je dalo na razpolaganje blagonaklonjeno ljubljansko meščanstvo, so se potem odpeljali gosti v „Narodni dom“, kjer so se jim odkazala stanovanja.

K častnemu večeru na vrtu „Narodnega doma“ se je zbralo toliko občinstva-učiteljstva in drugih odličnih dam in gospodov — da je bil zadnji prostorček zaseden. Ljubljanske gospice tovarišice so ljubeznivo in neutrudno stregle dragim gostom z vinom in pivom. Ob godbi in petju se je razvila prav domača, neprisiljena zabava. Srčno smo se pozdravljali Čehi, Hrvati in Slovenci, se bratili in bili dobre volje.

Na častnem večeru je deklamoval g. učitelj Andrej Rapè Ganglovo pesem „Pozdravljeni bodite!“ V imenu Hrvatov je govoril g. ravnatelj K. Matica, v imenu Slovencev g. E. Gangl.

Razšli smo se pozno v noč.

Ustavoznanstvo.

(Spisal Fr. Orožen.)

N.

Državno denarstvo.

2. Proračuni.

Razun skupnega državnega proračuna ali budgeta (glej str. 50.) razločujemo še tri proračune in sicer: proračune za avstrijske dežele, za dežele ogerske krone, za Hrvatsko in Slavonijo.